

جدال حیات: بررسی اجمالی تئوری‌های سقط جنین

محمد راسخ (Ph.D.)

استادیار، گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

چکیده

با اینکه در ابتدای سده بیست و یکم به سر می‌بریم و به میمنت فعالیت‌های فداکارانه پیشینیان طی سده گذشته، میراث‌بر یک اندیشه و نظام حقوق بشر در هر دو سطح ملی و بین‌المللی می‌باشیم؛ ولی متأسفانه هنوز شاهد برخوردهای خشن، عاطفی و غیرعقلانه میان طرفداران و مخالفان سقط جنین هستیم. منازعات عملی پیرامون مساله سقط جنین بدون غور در مبانی نظری و برساختن یک منظر موجه شدنی تئوریک در این ارتباط، قابل حل و رفع نسبی نیستند. از این رو، در این مقاله تلاش می‌کنیم به بررسی هر چند اجمالی نظریه‌های عمده درباره سقط جنین بپردازیم و ضمن بیان استدلال‌های اصلی مورد ادعای هر یک از این نظریه‌ها، نقاط ضعف و قوت آن‌ها را تحلیل نماییم. با این حساب، نخست، مساله سقط جنین از یک دید نظری بیان خواهد شد. بدین معنا که فارغ از جنبه‌های عملی و به دور از غوغاهای عاطفی و سیاسی، سعی می‌شود سوال(ها) یا مساله(های) بنیادینی که قبول یا رد سقط جنین با پرداختن به آن موجه شدنی‌تر می‌گردد، بیان شود. دوم، به عنوان یکی از باسابقه‌ترین نظریه‌ها، تئوری تقدس حیات در مخالفت با سقط جنین بیان و بررسی می‌گردد. بسیاری از دیدگاه‌های اخلاقی دینی در قالب این نظریه شرح و بسط یافته‌اند. سوم، تئوری آزادی اراده در طرفداری از سقط جنین شرح و نقد خواهد شد که محمل بخش عمده‌ای از ادعاها، اگرچه نه همه ادعاهای عمده، لیبرال و همچنین تئوری‌های زن‌گرا می‌باشد. پیداست که دو تئوری یاد شده به نحو کلی و تا حدی بسیط، مدعی پذیرش یا رد اقدام به پایان دادن به حیات جنین می‌باشند. آیا می‌توان از چنین برخورد یکسره کلی پرهیز کرد و به موضوع از منظری متفاوت نگریست؟ چهارم، و بر این اساس، به تئوری ارزش سرمایه می‌پردازیم که علی‌الظاهر دیدگاهی متفاوت از دو نظریه قبلی اتخاذ کرده است. از این دید، مساله پایان دادن یا ندادن به زندگی موجودی به نام جنین بستگی به میزان سرمایه‌گذاری و ارزش آن دارد. پنجم، یکی دیگر از رویکردهای متفاوت که در پی اتخاذ موضعی غیر بسیط و موجه‌تری است یعنی تئوری شخص یا تئوری هویت ناطق را به بحث خواهیم گذارد. طرفداران این تئوری تلاش می‌کنند سهم هر یک از عناصر گوناگون و به ظاهر متناقض مطرح در بحث سقط جنین را - مانند آزادی، حیات، ارزش سرمایه، والدین و جنین - بپردازند. در بیان و برپایه نقد و بررسی تئوری‌های مورد بحث به نتیجه‌گیری خواهیم پرداخت. سقط جنین در میان موقعیت‌های جمعیتی، عاطفی و اقتصادی، از یک سو و باورهای ارزشی، اخلاقی و دینی، از دیگر سو، نیازمند توجه جدی نظری از سوی اندیشمندان و سیاست‌گذاران یک جامعه انسانی و پویا است.

کل واژگان: سقط جنین، تئوری تقدس حیات، تئوری آزادی اراده، تئوری ارزش سرمایه، و تئوری شخص یا هویت ناطق.

آدرس مکاتبه: دکتر محمد راسخ، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، اوین، تهران، ایران.

پست الکترونیک: m-rasekh@cc.sbu.ac.ir